

راه کهکشان از شب های تابستان می گذرد

حتما شنیده‌اید در مناطقی که آسمان تاریک و پرستاره دارند، شب‌ها می‌توان راه‌شیری را در آسمان دید. لابد از خود پرسیده‌اید راه‌شیری دیگر چیست؟!

حتما شنیده‌اید در مناطقی که آسمان تاریک و پرستاره دارند، شب‌ها می‌توان راه‌شیری را در آسمان دید. لابد از خود پرسیده‌اید راه‌شیری دیگر چیست؟!

راه شیری در حقیقت محدوده پرستاره کهکشانی است که ما به همراه ستاره و خورشید در آن زندگی می‌کنیم. ما روی سیاره ای هستیم که به دور خورشید می‌گردد و خورشید یک ستاره از حداقل 200 میلیارد ستاره این مجموعه بسیار بزرگ است که کهکشان راه شیری نامیده می‌شود. قطر کهکشان راه شیری بالغ بر 100 هزار سال نوری است.

وجه تسمیه آن به اساطیر یونان باستان بازمی‌گردد؛ وقتی هرکول نوزاد بود زئوس او را به خانه آورد تا همسرش، هرا، به او شیر بدهد. هرا خواب بود که ناگاه کودکی را دید که از او شیر می‌نوشد؛ پس چنان با شتاب کودک را از خود جدا کرد که ذرات آن شیر افسانه ای بر پهنه آسمان ریخت و رد آن شیرها جاودان شد. در مورد معنی واژه «کهکشان» نیز در لغتنامه دهخدا آمده است: «در زبان فارسی کهکشان که در واقع کاه کشان است از این شباهت ریشه می‌گیرد که مسیر کهکشان راه شیری مانند این است که کسی کاه را در رسن (طناب) بسته و بر زمین ریگ آلوده کشد و خط‌ها از آن بر زمین پدید آیند که مخفف کاه است.»

ستاره های کهکشان در آرایشی مارپیچی به دور ابرسیاه چاله مرکز کهکشان راه شیری در گردش هستند، اما این گردش در همه جهات انجام نمی‌شود تا آرایش ستارگان در این سامانه کروی به نظر برسد؛ بلکه گویی ستاره‌ها روی یک صفحه تقریباً مسطح به دور مرکز راه شیری می‌گردند. از این رو است که ما وقتی در شب به ستاره‌های بی‌شمار کهکشان مان نگاه می‌کنیم، گویی آن همه ستاره را از لبه می‌بینیم که در آسمان از کرانه ای به کرانه ای دیگر کشیده شده‌اند؛ همچون ابری محو و نواری شبح‌گون که در برخی مناطق روشن و تاریک شده است. در مسیر راه شیری انبوهی از سحابی‌های نثری و بازتابی و تاریک و سیاره‌نما را می‌توان رصد کرد. همین‌طور خوشه‌های ستاره‌ای متعدد که صدها و بلکه هزاران ستاره را در دل خود پرورده‌اند.

در شب‌های تابستان، نوار راه شیری پس از غروب همچون قوس کمان‌مانندی از افق مشرق سر برمی‌آورد و رفته رفته ارتفاع می‌گیرد. پیشینیان ما از گذشته‌های دور با اتصال فرضی ستاره‌ها در آسمان صورت‌های فلکی را شکل داده‌اند. صورت‌های فلکی عقرب و قوس و عقاب و دجاجة و قیفاووس و ذات‌الکرسی ستاره‌هایش روی نوار راه شیری جا خوش کرده‌اند. هیچ‌زمانی از سال نمی‌توان مثل این شب‌ها راه شیری را از ابتدای شب در آسمان تماشا کرد. پاسی از شب که بگذرد، خواهید دید این کمان از افق شمال شرق تا جنوب غرب کشیده شده است. جهت قبله در بسیاری از شهرهای مرکزی ایران تقریباً رو به جنوب غرب است. از همین رو است که در برخی روستاهای کویری ایران، مسیر راه شیری در آسمان شب را «راه مکه» نیز می‌نامند. (ضمیمه سب)

کاظم کوکرم / مدرس نجوم رصدی